

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

БОДНАР Сергій Вікторович - кандидат юридичних наук, доцент проректор з фінансово-господарської роботи ПВНЗ Вінницького фінансово-економічного університету

<https://orcid.org/0000-0003-3322-6279>

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4-2.28>

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення поняття «міжнародне державно-приватне партнерство у сфері вищої освіти». Виділено ключові характеристики даної наукової категорії. Окреслено ключові проблеми, які заважають нормальному функціонуванню міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти, на основі чого запропоновано авторське бачення стосовно вирішення останніх.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, державно-приватне партнерство, законодавство, вища освіта.

Постановка проблеми

В умовах сьогодення державно-приватне партнерство у різних сферах суспільного життя відіграє все більшу роль. Особливо гостро дане питання стоїть у сфері вищої освіти. Важливість останнього обумовлена тим, що за його допомогою вбачається можливим залучити додаткові кошти для розвитку освіти, зменшити навантаження на державний бюджет, покращити інноваційну діяльність, тощо. Аналіз зарубіжного досвіду функціонування інституту державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти дає змогу говорити про те, що одним із важливих кроків щодо розвитку відповідної галузі є розвиток та покращення відповідного партнерства на міжнародному рівні.

Стан дослідження

Окремі проблемні аспекти, пов'язані із державно-приватним партнерством у сфері вищої освіти, у своїх наукових працях розглядали: В.В. Дергачова, І.О. Дьоміна, В.П. Горин, М.І. Карпа, А.М. Карпенко, Г.О. Комарницька, О.С. Москічова, М.І. Крупка, О.С. Павлова, Р.Б. Поляков, А.В. Пшонка та багато інших. Втім, незважаючи на суттєві теоретичні здобутки, у сфері міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти залишається чимала кількість проблем теоретичного та прикладного характеру які потребують вирішення.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб опрацювати напрями вдосконалення міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти. Задля досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: розкрити сутність поняття міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти; здійснити аналіз норм міжнародного законодавства у сфері вищої освіти; опрацювати перспективні напрями вирішення проблем у відповідній сфері суспільного життя.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного національного та міжнародного законодавства

дістало подальшого розвитку опрацювання напрямків вдосконалення міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти.

Виклад основного матеріалу

Взагалі, міжнародне партнерство – це добровільна угода про міжнародну співпрацю між двома або більше сторонами, в якій усі учасники домовляються працювати разом для досягнення загальної мети або виконання певної задачі і розділяти ризики, відповідальність, ресурси, правомочність і прибуток. Серед ознак міжнародного партнерства, зазвичай, виділяють такі: надійність, динаміка, ефективність та сутність відносин, а також їх довготривалість [1]. А. Проскурін, характеризуючи міжнародне співробітництво, пропонує його визначати як спрямованість і рівень розвитку системи міжнародних відносин, що характеризуються регулярним цілеспрямованим і координованим самими учасниками розвитком міжнародних зв'язків у різних сферах і галузях міжнародного життя. За твердженням цього автора, міжнародне співробітництво є єдиною розумною альтернативою міжнародній конфронтації, що впливає з «політики сили» і «балансу сил» у міжнародних відносинах та виникає як наслідок зміцнення взаєморозуміння і взаємної довіри між суб'єктами міжнародних відносин на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, виходячи з концепції спільності інтересів [2].

В.В. Дергачова вказує, що міжнародне партнерство – це процес взаємодії міжнародних суб'єктів, який направлений на розширення збуту і отримання якісних та доступних ресурсів для подальшого функціонування фірми, і збільшення прибутків. На сьогодні існує багато різновидів міжнародного партнерства, проте серед українських підприємств особливою популярністю користується саме міжнародне виробниче партнерство та такі його підвиди, як лізинг, проектне фінансування та спільне підприємство [3]. Загальні напрями міжнародного співробітництва формуються під впливом зовнішньої політики країн світу, певною

мірою регулюються багатьма міжнародними нормами і цінностями, що напрацьовані людством упродовж його історичного розвитку. Держави уособлюють на міжнародній арені суспільство країни в цілому, а не окремі соціальні групи чи політичні організації. Такі важливі питання, як суверенітет, безпека, територіальна цілісність, вирішує через свої структури тільки держава. Однак в умовах глобалізації й посилення інтеграційних процесів між державами зростає необхідність розширювати й поглиблювати міжнародні зв'язки між органами місцевого самоврядування [4, с.156].

Таким чином, міжнародне державно-приватне партнерство у сфері вищої освіти – це форма співпраці між урядовими структурами та приватними суб'єктами в галузі вищої освіти, яка спрямована на спільне вирішення освітніх завдань та досягнення стратегічних цілей у досліджуваній сфері суспільного життя. Ця форма партнерства може включати в себе різні види співпраці, такі як: спільні проекти, обмін досвідом серед студентів та викладачів, спільні дослідження, розробка програм та курсів навчання, а також обмін досвідом і ресурсами. Основними характеристиками державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти є наступні:

- урядові органи та заклади вищої освіти в рамках співпраці об'єднують зусилля для створення та реалізації спільних освітніх програм, проектів та ініціатив;
- за допомогою міжнародного партнерства можливий обмін студентами та викладачами між установами різних країн для збагачення навчального процесу та розширення міжнародного досвіду;
- спільні ініціативи сприяють розвитку вищої освіти шляхом залучення інвестицій у модернізацію гуртожитків, навчальних корпусів, лабораторій, бібліотек та іншої інфраструктури закладів вищої освіти;
- в рамках міжнародного державно-приватного партнерства заклади вищої освіти та приватні партнери можуть об'єднатися у консорціуми для спільного вирішення конкретних завдань, обміну ресурсами та вироблення стратегій для підвищення якості вищої освіти

З огляду на зазначене вище, цілком справедливим буде говорити про те, що мета міжнародного державно-приватного партнерства полягає в забезпеченні якісної освіти, підвищенні конкурентоспроможності вищої освіти на міжнародному рівні та розвитку інновацій в галузі освіти та науки в Україні та світі.

Незважаючи на те, що міжнародне державно-приватне партнерство має важливе значення, у його реалізації наявним є ряд проблем. Так, першочерговою проблемою є відсутність ефективного міжнародного законодавства у даній сфері. На сьогодні було прийнято низку міжнародних нормативних документів у сфері освіти, наприклад: 1) Декларація Уманських прав і свобод, стаття 26 якої визначає право на вищу освіту як загальнолюдське право; 2) Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, котрий закріплює право на вищу освіту та зобов'язує держави-учасниці забезпечувати доступ до неї; 3) Конвенція про визнання кваліфікацій у вищій освіті в регіоні Європи (Лісабонська конвенція); 4) Декларація Болонського процесу.

Окремої уваги заслуговує те, що не так давно Генеральна конференція ЮНЕСКО ухвалила Глобальну конвенцію про визнання кваліфікацій щодо вищої освіти, яка спрямована на поліпшення мобільності студентів та доступ до вищої освіти в регіонах та континентах. Її прийняття є кульмінацією восьми років основної роботи і впливає з розробки шести регіональних конвенцій про визнання, включаючи Болонський процес для Європи, Токійську конвенцію для Азії та Тихого океану та Аддіську конвенцію для Африки. Прийняття цього дуже важливого документу – конвенції – зменшить перешкоди, з якими стикаються студенти, викладачі, дослідники та шукачі роботи за межами своїх країн походження. Оскільки регіональні конвенції охоплюють лише мобільність між країнами в цих регіонах, Глобальна конвенція прокладає шлях для збільшення мобільності між регіонами та континентами [5].

У статті 2 вказаного вище нормативно-правового акта йдеться про те, що розгортаючи та посилюючи координацію, перегля-

ди та досягнення регіональних конвенцій щодо освіти, Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій щодо вищої освіти має наступні цілі [6]:

1) сприяти та зміцнювати міжнародну співпрацю в галузі вищої освіти;

2) підтримувати інтеррегіональні ініціативи, політику та інновації для міжнародної співпраці в галузі вищої освіти;

3) забезпечувати глобальну мобільність та досягнення визнання вищої освіти на користь власників кваліфікацій, вищих навчальних закладів, роботодавців та інших зацікавлених сторін Держав-Учасниць цієї Конвенції, з розумінням та повагою до різноманітності систем вищої освіти Держав-Учасниць;

4) забезпечувати інклюзивну глобальну структуру для справедливого, прозорого, послідовного, згуртованого, своєчасного та надійного визнання кваліфікацій у вищій освіті;

5) поважати, підтримувати та захищати автономію та різноманітність вищих навчальних закладів і систем;

6) зміцнювати довіру та впевненість у якості та надійності кваліфікацій шляхом, зокрема, просування цілісності та етичних практик;

7) сприяти розвитку культури забезпечення якості у закладах і системах вищої освіти та розвивати потенціал, необхідний для забезпечення надійності, узгодженості та взаємодоповнюваності у забезпеченні якості, у рамках кваліфікацій та у визнанні кваліфікацій з метою підтримки міжнародної мобільності;

8) сприяти розробці, збору та обміну доступною, актуальною, надійною, прозорою та оперативною інформацією, а також поширенню передового досвіду серед зацікавлених сторін, держав-учасниць і регіонів;

9) сприяти через визнання кваліфікацій інклюзивному та справедливому доступу до якісної вищої освіти та підтримувати можливості навчання протягом усього життя для всіх, включаючи біженців та переміщених осіб;

10) сприяти глобальному оптимальному використанню людських і освітніх ресурсів з метою сприяння освіті для сталого розви-

тку та сприяти структурному, економічному, технологічному, культурному, демократичному та соціальному розвитку всіх суспільств [6].

Вказану вище Конвенцію вже ратифікувала 21 країна, зокрема Австралія, Норвегія, Сполучене королівство, Франція, Швеція, Японія та ін. Україна на сьогодні її не ратифікувала. Глобальна конвенція встановлює універсальні принципи справедливого, прозорого та недискримінаційного визнання кваліфікацій вищої освіти та кваліфікацій, які дають доступ до вищої освіти та пропонують можливості для подальшого навчання та працевлаштування. Глобальна конвенція також сприяє визнанню кваліфікацій, попереднього навчання та періодів навчання, отриманих дистанційно. Крім того, вона сприяє визнанню кваліфікацій біженців, навіть у випадках відсутності документів про освіту. Ратифікувавши Глобальну конвенцію, країни зобов'язуються зміцнювати міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти, підвищувати її якість вдома та в усьому світі, а також сприяти тому, щоб академічна мобільність і визнання кваліфікацій стали реальністю для мільйонів людей у всьому світі [7].

Таким чином, на сьогоднішній день, на нашу думку, з метою вдосконалення міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти першочерговим кроком має бути ратифікація «Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій щодо вищої освіти». Зазначене пояснюється тим, що: 1) ратифікація дозволяє зміцнити міжнародну співпрацю в галузі вищої освіти, сприяючи обміну досвідом та розвитку міжнародних стандартів у досліджуваній сфері; 2) за її допомогою вбачається можливим гармонізувати стандарти вищої освіти України з міжнародними нормами, що сприяє підвищенню якості та конкурентоспроможності вищої освіти нашої держави; 3) прийняття цього документу дає можливість більш оперативно обмінюватись досвідом між державами та закладами вищої освіти, як на рівні студент-студент так і на рівні викладач-викладач, тощо; 4) сприяє взаємному визнанню кваліфікацій між країнами, що полегшує перехід та визнання освітніх досягнень.

Наступним кроком у напрямку покращення міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти має бути вдосконалення Закону України «Про державно-приватне партнерство». Слід відмітити, що у вказаному законодавчому акті фактично не йдеться про державно-приватне партнерство саме на міжнародному рівні. З огляду на це, переконані, що важливим кроком у напрямку вирішення відповідної проблеми має внесення змін та доповнень до вказаного нормативно-правового акту, в якому необхідно: по-перше, законодавчо закріпити, що одним із ключових принципів державно-приватного партнерства є міжнародне співробітництво. Зокрема, вбачається необхідним зробити акцент на важливості здійснення такого співробітництва саме в освітній галузі; по-друге, встановити коло суб'єктів, відповідальних за реалізацію заходів державно-приватного партнерства в різних галузях суспільного життя, в тому числі й у сфері вищої освіти; по-третє, у документі має передбачатись створення програм та фондів для фінансування міжнародної мобільності; по-четверте, законом має бути створено прозорі та відкриті механізми вибору та реалізації міжнародних партнерів, включаючи відкриті конкурси, дані, звіти, тощо.

З урахуванням запропонованих вище змін до Закону України «Про державно-приватне партнерство» вбачається необхідною розробка окремого підзаконного нормативно-правового акту, який має прийняти Міністерство освіти і науки України. Цей нормативний акт, що видається на основі закону, відповідно до закону та спрямований на його виконання шляхом конкретизації законодавчих приписів або встановлення первинних норм, має закріпити процедурні аспекти міжнародного співробітництва у сфері державно-приватного партнерства. Варто наголосити, що підзаконні нормативно-правові акти, різняться за своєю юридичною силою, що залежить від становища органів держави, які видають ці акти, їх компетенції, а також від характеру та призначення самих актів. Підзаконність нормативно-правових актів означає відповідність нормативно-правових ак-

тів не лише законам, але й іншим актам, що мають більш високу юридичну силу [8]. В. М. Кириченко вважає, що підзаконні акти – це нормативно-правові акти, прийняті вповноваженими на те компетентними правотворчими державними органами на підставі та на виконання законів. Тобто, підкреслює вчений, приписи підзаконних актів є похідними від законів. Це є загальноновизнаним і ні у кого не викликає будь-яких сумнівів. І тому всі без винятку підзаконні акти мають меншу юридичну силу, ніж будь-який закон, і не можуть протирічити йому, а також не можуть змінювати або скасовувати норми законів. В іншому разі підзаконні акти визнаються недійсними з моменту їх прийняття й підлягають скасуванню. Існування підзаконних нормативно-правових актів у правовій системі обумовлено багаторівневою структурою самих суспільних відносин, які потребують як законодавчого, так і підзаконного нормативного регулювання, а також необхідністю оперативного, компетентного й професійного вирішення питань у різних сферах життєдіяльності суспільства [9].

Вказане вище дає змогу констатувати, що в умовах сьогодення важливим кроком є розробка підзаконного нормативно-правового акту «Про затвердження порядку здійснення міжнародного державно-приватного співробітництва у сфері вищої освіти». Саме за допомогою даного документу, як вбачається, Міністерство освіти і науки України має можливість: створити своєрідний фундамент для функціонування державно-приватного партнерства у галузі вищої освіти на міжнародному рівні; визначити права та обов'язки учасників відповідних міжнародних правовідносин, включаючи урядові інституції та приватні компанії; забезпечити прозорість державно-приватного партнерства, тощо.

Висновок

Таким чином, саме наведені вище пропозиції та рекомендації дозволять, як вбачається, якісно покращити державно-приватне партнерство у галузі вищої освіти не тільки на національному, але й на міжнародному рівнях. Втім, здійснення

відповідного покращення має здійснюватись у поєднанні із організаційними засадами здійснення такої діяльності, зокрема: створення в структурі МОН спеціального підрозділу, який буде відповідати за здійснення такої діяльності; покращення кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення відповідних правовідносин.

Література

1. Черкасова В. В. Специфіка міжнародного партнерства та співробітництва. Спільні та відмінні риси. Взаємозв'язок. Проблеми формування нової економіки XXI сторіччя : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21–22 груд. 2012 р. URL: http://www.confcontact.com/20121221/4_cherkasova.htm
2. Перепьолкін С. М. Конспект лекцій з дисципліни “Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності” / Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ, кафедра теорії та історії держави і права. Дніпро, 2016. 5 с.
3. Дергачова В.В., Ершад Пур В.В. Теоретичні засади міжнародного партнерства у забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності підприємства. URL: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehja/index.html>
4. Чепеленко А. А. Сучасні підходи до організації міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування / А. А. Чепеленко // Теорія та практика державного управління. 2020. Вип. 3. С. 154-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2020_3_20
5. Прийнята Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти. Відділ зовнішньоекономічної діяльності Департамент міжнародного співробітництва КПП ім. Ігоря Сікорського URL: <https://forea.kpi.ua/priynyata-globalna-konventsiya-proviznannya-kvalifikatsiy-vishhoyi-osviti/>
6. Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education. Entry into force: 5 March 2023, in accordance with its Article XVIII. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/global-convention-recognition-qualifications-concerning-higher-education?hub=66535>

АНОТАЦІЯ

З'ясовано, що міжнародне державно-приватне партнерство у сфері вищої освіти – це форма співпраці між урядовими структурами та приватними суб'єктами в галузі вищої освіти, яка спрямована на спільне вирішення освітніх завдань та досягнення стратегічних цілей у досліджуваній сфері суспільного життя. Ця форма партнерства може включати в себе різні види співпраці, такі як: спільні проекти, обмін досвідом серед студентів та викладачів, спільні дослідження, розробка програм та курсів навчання, а також обмін досвідом і ресурсами.

Наголошено, що з метою вдосконалення міжнародного державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти першочерговим кроком має бути ратифікація «Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій щодо вищої освіти». Зазначене пояснюється тим, що: 1) ратифікація дозволить зміцнити міжнародну співпрацю в галузі вищої освіти, сприяючи обміну досвідом та розвитку міжнародних стандартів у досліджуваній сфері; 2) за її допомогою вбачається можливим гармонізувати стандарти вищої освіти України з міжнародними нормами, що сприяє підвищенню якості та конкурентоспроможності вищої освіти нашої держави; 3) прийняття цього документу дає можливість більш оперативно обмінюватись досвідом між державами та закладами вищої освіти, як на рівні студент-студент так і на рівні викладач-викладач, тощо; 4) сприяє взаємному визнанню кваліфікацій між країнами, що полегшує перехід та визнання освітніх досягнень.

Констатовано, що в умовах сьогодення важливим кроком є розробка підзаконного нормативно-правового акту «Про затвердження порядку здійснення міжнародного державно-приватного співробітництва у сфері вищої освіти».

Ключові слова: міжнародне співробітництво, державно-приватне партнерство, законодавство, вища освіта.

SUMMARY

It was found that the international public-private partnership in the field of higher education is a form of cooperation between government structures and private entities in the field of higher education, which is aimed at the joint solution of educational tasks and the achievement of strategic goals in the researched sphere of public life. This form of partnership can include various types of cooperation, such as: joint projects, exchange of experience among students and teachers, joint research, development of programs and courses of study, as well as exchange of experience and resources.

It was emphasized that in order to improve the international public-private partnership in the field of higher education, the first step should be the ratification of the “Global Convention on the Recognition of Qualifications in Higher Education”. This is explained by the fact that: 1) ratification will strengthen international cooperation in the field of higher education, promoting the exchange of experience and the development of international standards in the field under study; 2) with its help, it is considered possible to harmonize the standards of higher education of Ukraine with international norms, which contributes to increasing the quality and competitiveness of higher education in our country; 3) the adoption of this document makes it possible to more quickly exchange experience between states and institutions of higher education, both at the student-student level and at the teacher-teacher level, etc.; 4) promotes mutual recognition of qualifications between countries, which facilitates the transition and recognition of educational achievements.

It was established that in today's conditions, an important step is the development of a by-law regulatory act “On approval of the procedure for international public-private cooperation in the field of higher education”.

Keywords: international cooperation, public-private partnership, legislation, higher education.

7. Комітет з питань освіти, науки та інновацій: 5 березня 2023 року набрала чинності Глобальна конвенція з визнання кваліфікацій, що стосуються вищої освіти / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 07 березня 2023 URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233885.html

8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : Підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. Харків : Еспада, 2009. 752 с.

9. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посібн. Київ: Центр навч. літ., 2010. 264 с.